

Hermann van Aldewereld, *Al·legoria dels cinc sentits*, 1651. Staatliches Museum Schwerin

Un regne de sensacions Escenaris sensorials i comunicació en el món hispànic Segles XV-XVII

Seminari de recerca

LLOC

UNIVERSITAT DE BARCELONA I UNED

DIES

3 I 4 DE MARÇ DE 2022

Un regne de sensacions. Escenaris sensorials i comunicació en el món hispànic (segles XV-XVII)

La història dels sentits i de la sensibilitat ha tractat d'examinar els ressorts que regularen les percepcions sensorials i la seva corresponent resposta emocional. La manera amb què les persones reaccionaren als estímuls sensibles repercutí tant en la seva conducta personal com en l'esfera col·lectiva. L'objectiu d'aquest seminari és explorar la relació entre les experiències sensorials i les pràctiques polítiques entre els segles XV i XVII.

El decret sobre les imatges del Concili de Trento (1563), que bé podria ser considerat com un decret sobre els sentits, fou una de les formulacions teòriques més explícites sobre les possibilitats comunicatives de les impressions sensorials. Aquesta declaració ha estat considerada freqüentment com un punt de partida per l'influx que exercí en la imaginació de les monarquies absolutes quan, en realitat, recollia una consolidada experiència prèvia. Les representacions visuals, les impressions sonores i olfactives o les experiències tàctils i gustatives havien estat, des dels darrers segles medievals, un recurs habitual utilitzat per governants de diversos àmbits per transmetre missatges en favor de la seva autoritat.

La recreació d'escenaris sensorials com a recurs comunicatiu es feu més recurrent a mesura que la formació d'extensos sistemes polítics derivats de conquestes i agregacions territorials, dificultà la relació directa entre governants i governats. Durant els primers segles de l'Edat Moderna, aquesta necessitat resultà especialment peremptòria en les monarquies ibèriques de dimensions planetàries, territoris diversos i tradicions polítiques heterogènies.

A través de rituals, escenificacions i objectes de diversa índole, els governants d'aquestes monarquies tractaren d'estimular la sensibilitat dels súbdits amb la fi d'establir un vincle emocional que afavorís l'acceptació dels missatges d'adhesió al poder. Formes i colors, sons, aromes, sabors i textures s'integraren en una comunitat sensorial que els atorgà significats polítics precisos.

Tot i que el nostre camp principal d'observació serà la monarquia d'Espanya, també ens interessa explorar la relació entre experiències sensorials i pràctiques del poder en altres àmbits geogràfics i altres escenaris, locals, eclesiàstics o socials, amb el propòsit d'establir una perspectiva comparada i traçar els fluxos de pràctiques polítiques i formes culturals.

Un reino de sensaciones. Escenarios sensoriales y comunicación en el mundo hispánico (siglos XV-XVII)

La historia de los sentidos y la sensibilidad ha tratado de examinar los resortes que regularon las percepciones sensoriales y su correspondiente respuesta emocional. El modo como las personas reaccionaron a los estímulos sensibles repercutió tanto en su conducta personal como en la esfera colectiva. El objetivo de este encuentro es explorar la relación entre las experiencias sensoriales y las prácticas políticas en los siglos XV al XVIII.

El decreto sobre las imágenes del Concilio de Trento (1563), que bien podría ser considerado como un decreto sobre los sentidos, fue una de las formulaciones teóricas más explícitas acerca de las posibilidades comunicativas de las impresiones sensoriales. Con frecuencia esa declaración ha sido tomada como un punto de partida por el influjo que ejerció en la imaginación de las monarquías absolutas cuando, en realidad, recogió una consolidada experiencia previa. Las representaciones visuales, las impresiones sonoras y olfativas o las experiencias táctiles y gustativas habían sido, desde los últimos siglos medievales, un recurso habitual empleado por gobernantes de diversos ámbitos para transmitir mensajes en favor de su autoridad.

La recreación de escenarios sensoriales como recurso comunicativo se hizo más recurrente a medida que la formación de extensos sistemas políticos derivados de conquistas y agregaciones territoriales, dificultó la relación directa entre gobernantes y gobernados. En los primeros siglos de la Edad Moderna esta necesidad resultó especialmente perentoria en las monarquías ibéricas de dimensiones planetarias, territorios diversos y tradiciones políticas heterogéneas.

A través de rituales, escenificaciones y objetos de diversa índole, los gobernantes de estas monarquías trataron de estimular la sensibilidad de los súbditos con el fin de establecer un vínculo emocional que favoreciera la aceptación de los mensajes de adhesión al poder. Formas y colores, sonidos, aromas, sabores y texturas se integraron en una comunidad sensorial que les otorgó significados políticos precisos.

Si bien nuestro campo principal de observación será la monarquía de España, nos interesa explorar también la relación entre experiencias sensoriales y prácticas del poder en otros ámbitos geográficos y otros escenarios, locales, eclesiásticos o sociales, a fin de establecer una perspectiva comparada y trazar los flujos de prácticas políticas y formas culturales.

Empire of the Senses. Sensorial Contexts and Communication in the Iberian World (15th to 17th Centuries)

History of the senses and sensibilities has attempted to analyse the influences that determined sensory perceptions and their corresponding emotional response. The ways in which people reacted to sensory stimuli had repercussions both in their individual conduct and in collective situations. The aim of this meeting is to explore the relationship between sensory experiences and political practices in the fifteenth to seventeenth centuries.

The Tridentine decree on images (1563) – which might well be considered a decree regarding the senses – was one of the most explicit theoretical formulations as regards the communicative possibilities afforded by the impact of the senses. This declaration has often been taken as a point of departure for its influence on the creative imagination of absolute monarchies when, in fact, it built on an earlier well-established tradition. Visual representation, sonic or olfactory impressions or haptic and gustatory experiences had, from the early Middle Ages, been an established means by which rulers of various kinds conveyed messages that consolidated their authority.

The enactment of sensorial events as a means of communication became still more frequent as the formation of extensive political systems resulting from conquests and territorial expansion increased the complexity of the relationship between rulers and ruled. In the first centuries of the early modern period this need became especially pressing for the Iberian monarchies of global reach, diverse territories and heterogenous political traditions.

Through ritual, representation and material objects of various kinds, the rulers of these monarchies sought to engage the sensibilities of their subjects in order to create an emotional link that would make them susceptible to messages intended to strengthen the bonding process with power. Shape and colour, sound, scent, taste and texture were combined in a melting-pot of sensory elements through which they acquired specific political meanings.

Although our main focus will be territories under Spanish rule, we also wish to explore the relationship between sensorial experiences and practices in other geographical areas and other contexts – local, ecclesiastical or social – in order to establish a comparative perspective and to trace the flux of political practices and cultural manifestations.

PROGRAMA

DIJOUS, 3 DE MARÇ

9.00 Benvinguda i presentació. **Joan-Lluís Palos** (Universitat de Barcelona) i **Consuelo Gómez** (UNED)

SESSIÓ I. Xarxes i comunitats sensorials

Modera: **Ángel Aterido** (Universidad Complutense de Madrid)

- 9.30-10.00 **Gisela Coronado** (Universidad Nacional de Mar del Plata-CONICET) *Enfoques, métodos y propuestas para un abordaje sensorial de la Baja Edad Media y la Temprana Modernidad*
- 10.00-10.30 **Andrés Gutiérrez** (Museo de América) *Damas en red y pasión por los sentidos. La moda femenina por los barros americanos de olor y su circulación por las cortes virreinales*
- 10.30-11.00 **Verónica Salazar** (Universidad de Santo Tomás, Bogotá) *Comunidades sensoriales: itinerario y aplicaciones del concepto*

11.00-11.30: Pausa/Cafè

SESSIÓ II. Experiències sensorials i celebració del poder

Modera: **Milena Viceconte** (Universit  Federico II, N pols)

- 11.30-12.00 **Palma Martínez Burgos** (Universidad de Castilla-La Mancha) *Imágenes de los sentidos a través de la oratoria sagrada: la mano elocuente en el arte barroco español*
- 12.30-13.00 **Rebekah Ahrendt** (Universiteit Utrecht) *Sensing Absence: The Politics of Operatic Prologues in Brussels, 1682–1697*

13.00-14.00 Col·loqui

SESSIÓ III. Sensorialitat i m n urb 

Modera: **Melissa Calaresu** (University of Cambridge)

- 16.00-16.30 **Tess Knighton** (ICREA, Universitat Aut noma de Barcelona) *Urban identity and intersensorial experience: confraternities and their patronal saints' feast-days*
- 16.30-17.00 **Judith Farr  Vidal** (Instituto de Lengua, Literatura y Antropología, ILLA-CSIC) *Ver para creer.  ptica y pan ptica en la fiesta novohispana*

17.00-17.30 Pausa/Café

- 17.30-18.00 **Marta Manzaneres** (University of Cambridge) *Dulces sensaciones: gusto, sociabilidad y género en la Barcelona Moderna*
- 18.00-18.30 **Alfredo Chamorro** (Universitat de Barcelona) *Sensaciones y emociones ante la llegada del rey. El caso de Barcelona en la Época Moderna*

18.30-19.30 Col·loqui

DIVENDRES, 4 DE MARÇ

SESSIÓ IV La petjada dels sentits en els textos

Modera: **Mercedes Llorente** (Universitat Jaume I)

- 10.00-10.30 **Saúl Martínez** (Universidad Autónoma de Madrid) *Fuentes escritas del sonido y otros sentidos en la edad moderna: memoria, proximidad, distancia, ausencia*
- 10.30-11.00 **David R. M. Irving** (ICREA, Institució Milà i Fontanals de Recerca en Humanitats-CSIC) *"Vi con mis propios ojos, palpé con mis manos y oí con mis propios oídos": Las experiencias sensoriales como testimonios personales en los textos apologeticos de Bartolomé de las Casas y otros cronistas*

11.00-11.30 Pausa/Cafè

- 11.30-12.00 **Bruno Martinho** (CHAM-Centro de Humanidades, FCSH/Universidade NOVA de Lisboa) *La experiencia táctil en el consumo de objetos no-europeos durante los siglos XVI y XVII*
- 12.00-12.30 **Ángel Rivas Albaladejo** (Universidad Complutense de Madrid) *"Que suspenden y elevan los sentidos". Ecos sensoriales en la literatura descriptiva de jardines en la España del Siglo de Oro. El caso del Jardín Florido del conde de Monterrey*

12.30-13.30 Col·loqui

13.30 Conclusió i comiat. **Diana Carrió-Invernizzi** (UNED) i **David R.M. Irving** (ICREA, Institució Milà i Fontanals de Recerca en Humanitats-CSIC)

Organitza: Projectes d'investigació coordinats

CONSENS. Poder y Representaciones Culturales: Comunidades Sensoriales y Comunicación Política en el Mundo Hispánico (Siglos XV-XVIII) **PID2020-115565GB-C21**

E-SENS. Poder y Representaciones Culturales: Escenarios Sensoriales y Circulación de Objetos entre las Élités Hispánicas (siglos XVI-XVII) **PID2020-115565GB-C22**

<https://transferts.education/>

Comitè científic

Diana Carrió-Invernizzi (UNED)

Gisela Coronado Schwindt (Universidad Nacional de Mar del Plata-CONICET)

Consuelo Gómez (UNED)

David R. M. Irving (ICREA, Institució Milà i Fontanals de Recerca en Humanitats-CSIC)

Tess Knighton (ICREA, Universitat Autònoma de Barcelona)

Joan-Lluís Palos (Universitat de Barcelona)

Coordinació:

Verónica Gallego Manzanares i Marta I. Sánchez Vasco

Informació i inscripcions:

Contacte: gallego.manzanares@ub.edu

Amb la col·laboració de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona